

schimmels. In de literatuur vond ik vermeld *Cordyceps sinensis* (BERK.) SACC., op rupsen in Oost- en Centraal-Azië. Deze soort wordt bij de Chineezers als geneesmiddel onder den naam van Hia tsao tong tschung gebruikt. Omdat de schimmel zeldzaam en dus kostbaar is, werd ze alleen bij de keizerlijke familie als geneesmiddel aangewend. De rupsen, uit wier kopuiteinde het knotsvormige vruchtlichaam (eigenlijk: stroma) groeit, worden tot bundels gebonden en gedroogd. De vertaling van dit Chineesche woord kon ik niet krijgen en weet niet, of dit geneesmiddel hetzelfde als het eerstgenoemde is.

In Nederland vindt men in het najaar vrij dikwijls *Cordyceps militaris* (L.) LINK, den rupsendooder, een oranjerood zwammetje in den vorm van een knotsje, 3 — 6 c.M. lang en zittende op de leegte pop

of doode rups van bepaalde vlindersoorten, vooral van *Agrotis pronuba* L. Op Java vindt men eenige *Cordyceps*-soorten op insecten, als rupsen, vliegen, enz. Of ze door de bevolking voor het een of ander gebruikt worden, is me onbekend. In het gebergte van West-Java zag ik vrij dikwijls engerlingen, die door een *Cordyceps*-soort waren aangetast en die door de Soendanezen „koe-oek akar” of bewortelde engerling genoemd worden. De sporen van de schimmel, die op de larven van insecten, bijv. rupsen, terecht komen, vormen schimmeldraden, welke in de dieren dringen en langzamerhand het geheele lichaam doorwoekeren. De dieren sterven niet dadelijk, groeien nog, maar zijn traag en loom. Ze trachten zich in den grond te verpoppen; bij eenige soorten gelukt dit niet zooals in het eerst genoemde geval; soms vormt het dier nog een pop en sterft dan. Later groeit uit het lichaam van het dier het gesteelde vruchtlichaam uit.

De Heer ABDOEL GANI had de goedheid het materiaal iets vergroot, te teekenen.

DR. A. RANT.

Fig. 4. Cicade met vertakte *Cordyceps*, 't zelfde als fig. 3 na opwekking.

Fig. 3. Het geneesmiddel: san dwhe.

REUSACHTIG SUIKERRIET.

In een artikel onder de titel „Reisindrukken uit Kerintji”, voorkomend in het Tijdschrift van het Koninklijk Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap, tweede serie, deel XI, 1923, afl. 3, deelt de Heer H. WITKAMP o. a. iets mede omtrent suikerriet van buitengewone lengte, dat in Kerintji gekweekt wordt. „Suikerriet”, schrijft hij, „vindt men „allerwege in enkele stoelen bij de in de rijstvelden verstrooid staande huisjes; ook in „rijen geplant in de dorpsstraten. Er komen 2 variëteiten voor, een gele en een lichtpaarse „of ook wel paars en geel gevlekte; de paarse soorten ziet men echter niet zoo dikwijls. „Het riet kan 15 M. hoogte bereiken en wordt uitsluitend door stekken verkregen.

„Het bloeit zeer zelden; wij hebben dan ook nergens een bloeiend exemplaar mogen ontdekken. De rietstengels worden, zodra zij neiging tot omvallen vertoonen, tegen een „bamboelatwerk opgeleid. „De in de dorpsstraten „gekweekte reuzenstengels „worden alleen bij feestelijke „gelegenheden genuttigd”.

Naar aanleiding hiervan schreef ik de Heer WITKAMP of de aangegeven hoogte van 15 M., die mij eenigszins onwaarschijnlijk voorkwam, niet op een drukfout berustte, en daarop antwoordde hij het volgende:

„Wat de hoogte van „het suikerriet betreft, zoo „wil ik toegeven, dat ik geen „enkele stengel werkelijk „heb uitgemeten, en mij tot „een schatting bepaald heb. „Ingesloten heb ik het ge- „noegen u een kiekje te „zenden van riet, dat circa „10 meter hoog zal zijn, de 4 „volwassen vrouwen zijn „toch zeker zoowat 1,60 M. „lang. Dit waren echter op „lange na niet de hoogste „exemplaren; in een andere „kampong mocht ik er „aantreffen van werkelijk „fenomenale grootte, geleid „langs twee aan elkaar ge- „bonden bamboestaken en „zeker twee maal zoo hoog „opgaand als de woning, „waar ze vóór stonden. „Mogelijk dat ik daardoor „verleid ben de lengte te „groot te schatten, maar toch

Fig. 1. Dorpsstraat te Soengai Toetoeng met reusachtige suikerrietplanten, Kerintji (Sumatra). October 1921.

Photo. H. Witkamp.

„geloof ik niet, dat het veel geweest kan zijn, wat aan 15 meter tekort mocht gekomen zijn”.

Later schreef genoemde heer mij nog het volgende:

„In een van mijn notitieboekjes trof ik nog een aantekening aan over het bewuste „riet. Als lengte-taxatie heb ik daar 12 meter genoteerd en er verder bij staan, dat het

„nooit zou bloeien (en niet alleen zelden, zooals door mij in het Tijdschrift van het „Aardrijkskundig Genootschap vermeld). Verder, dat het zoeter moet zijn, naarmate het „langer is en dat men het alleen na de poeasa snijdt (dat zal wel zijn bij het feest van „Idoel Titr of Garebeg Poeasa)”.

„Ik zou nog het volgende willen opmerken. Het langste riet trof ik aan in die „dorpen aan den noordoostkant der Kerintji-vallei, welke gelegen zijn op het 10-15 meter „hooge terras, de eerste over grooten afstand doorlopende terrasstrook langs den rand „der vlakte. In de kampongs in de vlakte en in de tuintjes rondom de huisjes in de sawahs „vindt men hetzelfde niet aangeplant. Het wordt daar flink hoog, want de Kerintjivallei is „vruchtbaar, maar toch niet hooger dan men ook elders op Java nu en dan te zien krijgt.

„Nu verschillen de vlakte en de bedoelde aangrenzende terrasstrook in agrogeologisch „opzicht nogal belangrijk in zooverre, dat (vooral in het zuidelijk deel) die terrasgrond „voor een groot deel uit losse poreuze tuf bestaat niet alleen, maar ook dat door de „insnijdingen, die de erosie gaandeweg in het zachte terrasmateriaal heeft teweeggebracht „en die bijna tot aan het niveau der vlakte gaan, de grondwaterspiegel zich zeer diep „onder de oppervlakte bevindt, terwijl hij in de vlakte heel dicht onder het maaiveld ligt, „en de grond daar kleiiger, de structuur veel dichter en zwaarder is. Ik veronderstel „daarom, dat het reuzenriet een veel dieper gaand wortelstelsel heeft dan het normale „riet en het ondergrondsche deel der plant eveneens van ongewone afmeting zal zijn. „Zien wij niet meloenen, tomaten en dergelijke vruchten het mooist en sappigst worden „in drogen, sterk gedraineerden grond, waar het water van uit groote diepte en van „verren afstand moet gehaald worden? Laat ik hier nog bijvoegen, dat het Kerintji-bergland „wel zeer regenrijk, de vallei echter vrij regenarm is, daar de jaarlijksche regenval er „slechts omstreeks 2000 m.M. bedraagt. Het klimaat is er dus (voor Sumatra) vrij droog.”

„Als ik nog een leekenopmerking mag plaatsen, dan is het die, dat de groote „lengte-ontwikkeling wel in oorzakelijk verband zal staan met de omstandigheid, dat de „plant niet (of zeer zelden) bloeit, omdat voor de zaadzetting nogal wat voedingsstoffen „noodig zijn, die nu aan den lengtegroei ten goede kunnen komen”.

„Hoe lang de plant er over doet, eer ze zulke dimensies bezit, zou ik niet kunnen „zeggen. Ik verzuimde daarnaar te informeerden”.

Tot zoo ver de Heer WITKAMP. De genoemde foto is hierbij gereproduceerd. Een tweede opname, die ik mocht ontvangen. is minder goed voor de reproductie geschikt.

De schatting van de Heer WITKAMP, dat het riet, dat op de foto te zien is, wel een tien meter hoog zou zijn, komt mij minder juist voor. De hoogte van de grootste van de vier vrouwen is op de foto gemeten $11\frac{1}{2}$ m.M. Nemen wij ter vergelijking de het dichtst bij deze vrouwen staande rietstoel, waarvan de schaduw vlak voor haar voeten valt. Deze plant lijkt op de foto ongeveer van dezelfde hoogte te zijn als de overige stoelen. De hoogte daarvan, op de foto gemeten, is ongeveer 73 m.M., wat in verhouding met een aangenomen hoogte van 1,60 M. voor de vrouw, een werkelijke hoogte van de suikerrietplant van 7,30 M. zou geven. Precies zijn de maten aan de hand van de foto niet te nemen, daar de basis van de rietplant daarop niet te zien is; buitendien is de hoogte van de vrouw slechts geschat. Veel meer of minder dan 7,3 M. zal de betreffende plant echter niet zijn.

Een en ander neemt niet weg, dat de schatting van de lengte van de andere, door de Heer WITKAMP als van fenomenale grootte aangeduide planten, juistere geweest kan zijn. Maar zelfs een hoogte van 10 meter zou reeds zeer respectabel wezen.

Sedert ik het schrijven van den Heer WITKAMP ontving, vernam ik van JHR. A. DE KOCK, administrateur van Ampoe Gadang (Ophir Distrikten, Sumatra's Westkust), dat ook in de door hem bewoonde streek suikerriet van buitengewone lengte gekweekt wordt. Het wordt daar echter niet tegen bamboestaketsels opgeleid, maar men laat het langs de grond kruipen. Hij zag daar planten, die zich in grote kronkelingen als reuzenslangen door en over andere planten heenslingerden.

Misschien dat de Heer DE KOCK, dit lezende, daarin aanleiding vindt wat meer gegevens omtrent deze rietsoort te verzamelen en die dan in dit tijdschrift openbaar te maken onder toevoeging van een foto van het kruipende reuzensuikerriet. Vooral zou het van belang zijn te weten of wij hier met een bijzondere variëteit te maken hebben of dat elk riet, op een speciale wijze of op bepaalde gronden gekweekt, dergelijke abnormale afmetingen aanneemt. Verder hoe lang het duurt, eer zulk een reuzengroei bereikt is. Ten slotte of de soort een eigen inlandsche naam bezit, hoe het suikergehalte van dit speciale riet is in vergelijking met de gewone soorten, en of dit bij hoogere ouderdom toeneemt, of ook in de Ophir Distrikten deze planten nooit (of zelden) bloeien en misschien verdere wetenswaardigheden meer.

Doel van dit artikel is ook de aandacht van suikerplanters op Java op de door de Heer WITKAMP gesignaleerde rietvariëteit te vestigen, die, voor zoo ver ik weet, op Java niet voorkomt.

Fort de Kock, October 1924.

EDW. JACOBSON.

VOGELBEZOEK AAN DE BLOEMEN VAN SPATHODEA.

Op den morgen van den zesden December zag ik in mijn tuin eenige koetlang (Pycnonotus aurigaster) druk in de weer. Vóór ze op het aangrenzende erf verdwenen, streek één ervan neer op den laagsten tak van een middelmatig exemplaar van *Spathodea campanulata* BEAUV., bereikte met een paar sprongetjes het uiteinde, waar eenige van de vlamme roode bloemen stonden, en zette zich stevig neer op den tak of op de knoppen, welke in een zeer gedrongen tros opeengehoopt staan. Toen begon hij op eenmaal in de omgeving van de bloemen te hakken met den snavel, maar waarin kon ik niet zien. Doch de roode, naar beneden dwarrelende brokstukken maakten het spoedig duidelijk, dat een bloemkroon het had moeten ontgelden. Toen deze dan met eenige nijldige snavelpikken naar zijn zin gefatsoeneerd was, stak hij zijn kop in het wijde gedeelte van de kroonbuis, trok den kop weer terug, en herhaalde zulks tot drie maal toe. De houding van den kop, na elke duikeling in de bloem, wees heel duidelijk op drinken.

Nadat de koetlang verdwenen was, liet ik den kebon de bloeiwijze naar beneden halen, en toen bleek, dat de het kortst geopende bloem een heel stuk uit de kroon miste (zie fig.); de opening was wijd genoeg om den kop van den koetlang door te laten. De vogel kon nu heel wat gemakkelijker bij den dun vloeibaren honing, welke zich in het zakvormige onderdeel van de kroon kan verzamelen; de honing wordt afgescheiden door den geligen, vleezigen ring om het vruchtbeginsel in het korte en nauwe onderstuk van de kroon (op de teekening niet zichtbaar, daar het binnen de kelk besloten blijft).

Het bekende boek van VAN BALEN lichtte me spoedig in, dat de koetlang eigenlijk een geregelde bezoeker is van de bloemen van *Spathodea*, en deze als drinknapje bezigt. En dat het niet alleen regenwater is, dat hij daar vindt, zooals Dr. KONINGSBERGER (De vogels van Java, deel I, 1901, : 85) wil, was gemakkelijk aan te toonen. Een paar